

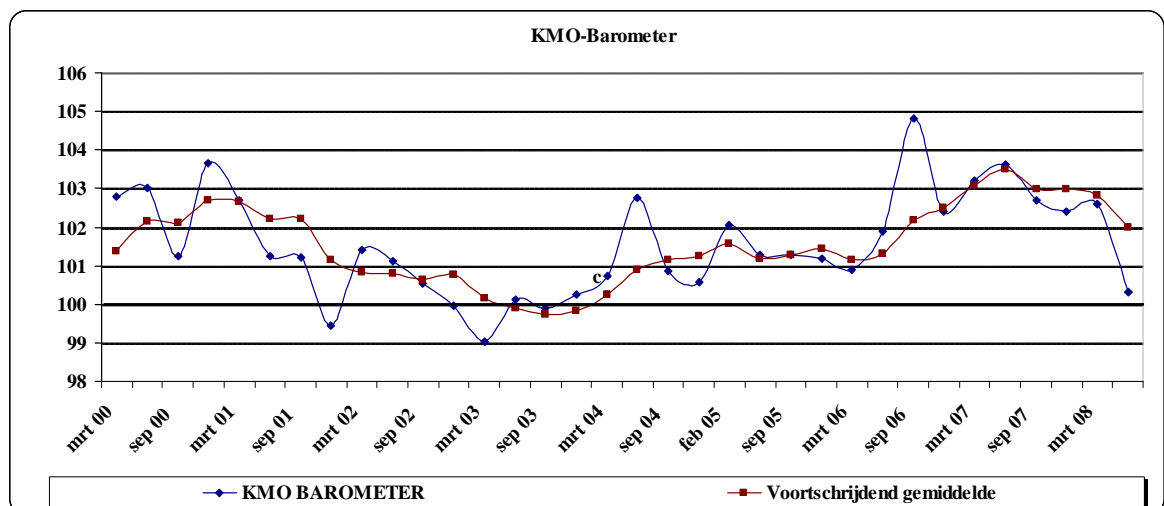
De UNIZO KMO-barometer wordt per kwartaal samengesteld aan de hand van een bevraging bij 700 KMO's die representatief zijn voor de volledige KMO-populatie in Vlaanderen. De KMO-barometer bestaat uit verschillende deelindices. Aan de hand van de verschillende deelindices wordt de algemene KMO-barometer voor Vlaanderen berekend. Waarden boven index 100 wijzen op een positief evoluerende conjunctuur, waarden onder index 100 wijzen op een negatief evoluerende conjunctuur.

2008 - Kwartaal 2

- **KMO barometer tuimelt naar beneden en staat op laagste niveau sinds december 2003**
- **1 op 5 ondernemers verwacht een daling van de activiteiten**
- **Stijgende inflatie en daaraan gekoppelde loonindexeringen doen gevaar loonprijspiraal toenemen**
- **1 op de 3 ondernemers vrezen voor de rendabiliteit van hun onderneming omdat ze de gestegen kosten van lonen en vooral energie onvoldoende kunnen doorrekenen**
- **Bijna de helft van de ondernemers zijn ontevreden over de huidige toestand van de economie**

De KMO conjunctuur barometer van UNIZO tuimelt naar beneden tijdens het tweede kwartaal van 2008. De barometer staat op het laagste niveau sedert december 2003. Daarmee komt deze dicht bij de grens van de 100 punten te liggen en dus ook de grens tussen een groeiende economie of een krimpende economie. De Vlaamse KMO heeft het duidelijk moeilijk. Van de 10 deelindices waaruit de algemene barometer is samengesteld evolueren er 7 negatief en slechts 3 positief.

De algemene index staat op een niveau van 100,3 punten. Dit is een daling met 2,3 punten ten opzichte van het vorige kwartaal en een daling met 3,3 punten ten opzichte van dezelfde periode vorig jaar. Het voortschrijdend gemiddelde zakt minder spectaculair en komt op 102 punten te liggen. Een daling met 0,8 punten ten opzichte van het vorige kwartaal en een daling met 1,5 punten ten opzichte van het tweede kwartaal van vorig jaar.

Nadat de KMO conjunctuur barometer van UNIZO tijdens de laatste twee kwartalen van 2007 een daling kende en tijdens het eerste kwartaal van 2008 stabiliseerde, springen de economische knipperlichten op rood.

Het economische klimaat in Europa heeft het al geruime tijd moeilijker. De economische malaise in de Verenigde Staten waait duidelijk verder over. De inflatieverwachtingen voor 2008 werden recent nog opwaarts bijgesteld door het Federaal Planbureau tot 4,3% op jaarbasis. Daarmee is de volgende overschrijding van de spilindex voorzien voor december 2008, nadat deze ook al in december 2007 en april 2008 werd overschreden. Het gevaar van een loon-prijsspiraal neemt daardoor toe. Ook de groei ligt een pak lager in vergelijking met vorig jaar. Vorig jaar haalden we een economische groei van 2,8%. Vandaag wordt de groei van de Belgische economie door de Nationale Bank geschat op 1,6% in 2008 en 1,5% in 2009.¹ De Nationale Bank heeft nog andere verontrustende cijfers op de plank liggen. Verwacht wordt dat de stijging van de loonkosten per eenheid product in de particuliere sector versnellen van gemiddeld 0,6% per jaar tussen 2002 en 2006 tot 2,9% in 2007 en 3,4% in 2008. In 2008 zou de stijging van de loonkosten per eenheid product afnemen tot 2,4%. De versnelling van de uurloonkosten in 2007 en 2008 wordt veroorzaakt door spanningen in bepaalde segmenten van de arbeidsmarkt en ook de indexering van de lonen heeft een ‘aanmerkelijke’ weerslag in 2008. Zo zouden de uurloonkosten over beide jaren samen met 7,3% stijgen, waardoor de loonkostenhandicap ten opzichte van Nederland, Frankrijk en Duitsland nog groter zou worden.

Het enige positieve nieuws vinden we terug op de sterk presterende arbeidsmarkt. De werkloosheidsgraad zou op die manier teruglopen van 7,5% in 2007 tot 6,9% in 2008 en 6,8% in 2009. De Vlaamse werkloosheidsgraad komt in mei 2008 uit op 5,29%.² Bij Vlaamse mannen bedraagt de werkloosheidsgraad 4,55%, bij vrouwen 6,20%.

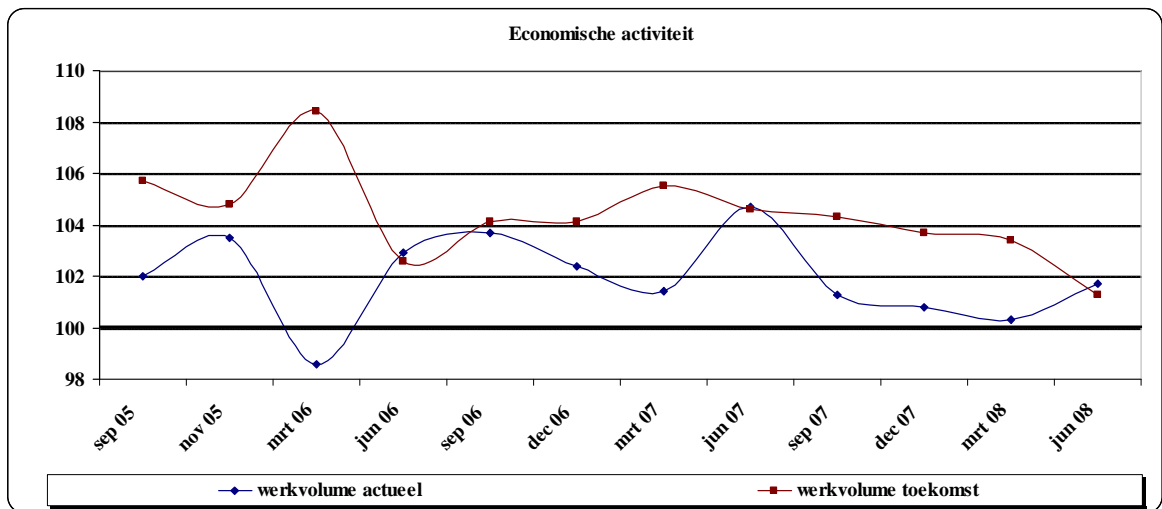
Economische activiteit

De toename van de activiteiten bij de KMO's is een van de weinig indexen die lichtjes opwaarts gericht is. De deelindex stijgt met 1,4 punten tot een niveau van 101,7 punten.

32% van de Vlaamse ondernemers zegt meer werk te hebben in vergelijking met het vorige kwartaal. In Oost-Vlaanderen en Limburg zijn de ondernemers het meest positief en verklaren respectievelijk 33,6% en 33,8% van de ondernemers dat ze meer werk hebben ten opzichte van het vorige kwartaal. In Vlaams Brabant en Antwerpen zien de ondernemers het minder rooskleurig. Daar verklaren respectievelijk 29% en 24,1% van de ondernemers minder werk te hebben in vergelijking met het vorige kwartaal. De grootste daling van de activiteiten vinden we bij de ondernemingen zonder personeel (29,6%) en binnen de sector van industrie en groothandel (28%).

¹ Economische projecties voor België – Voorjaar 2008. Economisch Tijdschrift. Nationale Bank België. Brussel, juni 2008.

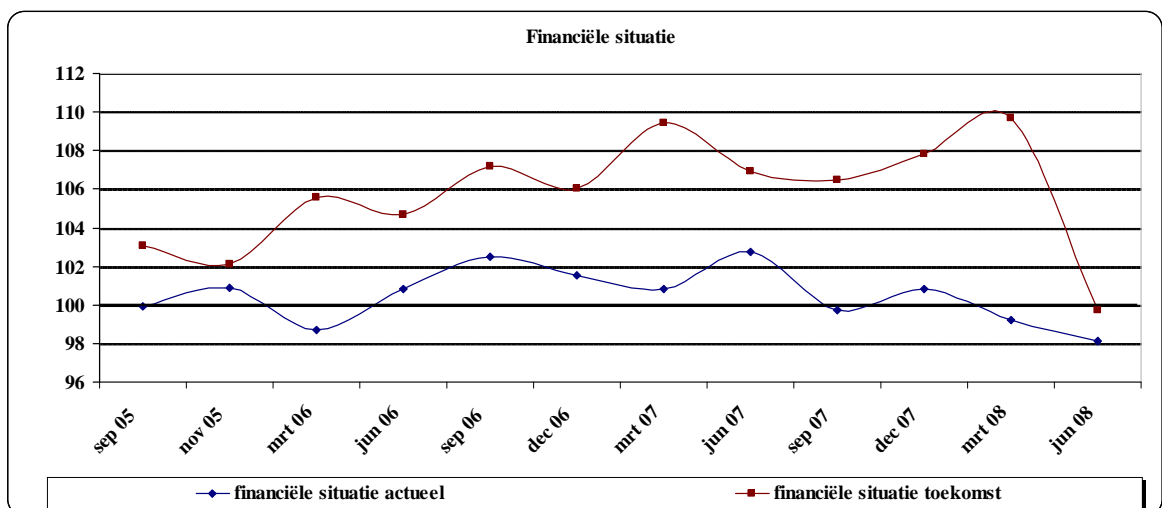
² Evolutie van de werkloosheid in Vlaanderen. VDAB. Brussel, mei 2008.

De verwachtingen van de ondernemers met betrekking tot hun activiteiten zakken met 2,1 punten tot op een niveau van 101,3 punten. Het laagste niveau sedert december 2004. 20,4% van de Vlaamse ondernemers verwachten naar de toekomst toe minder werk te hebben in vergelijking met de huidige situatie. Dit is meer dan een verdubbeling ten opzichte van het vorige kwartaal toen nog maar 9,1% van de ondernemers naar de toekomst toe minder werk verwachtten.

Financiële situatie

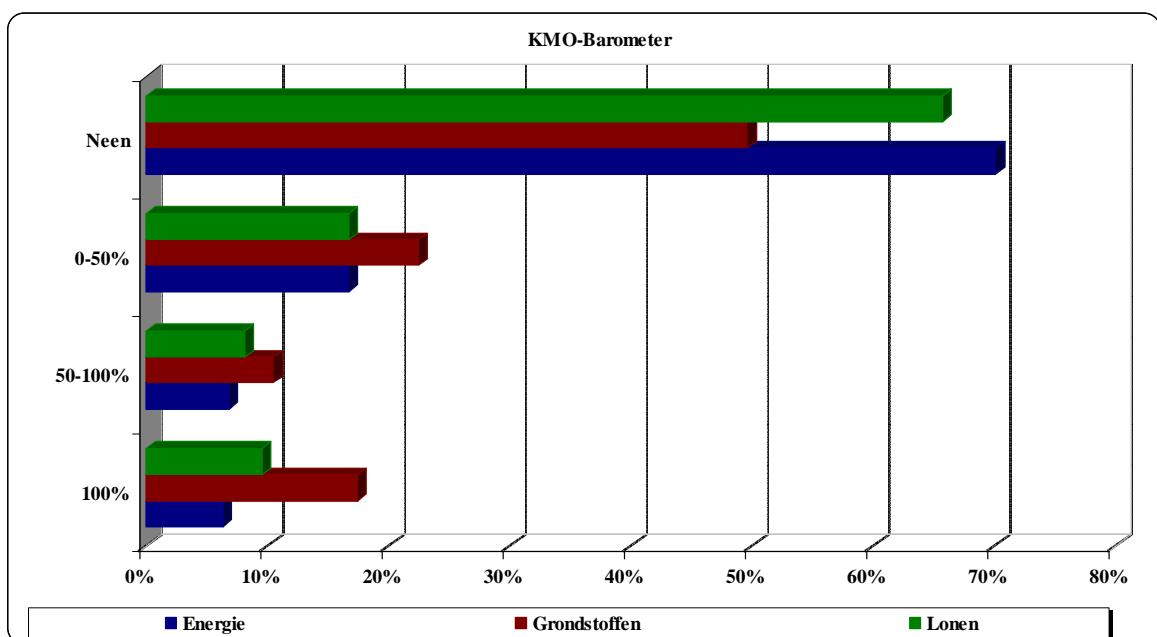
De huidige rendabiliteit van de KMO's duikt verder weg onder de grens van de 100 punten. De deelindex zakt met 1,1 punten tot op een niveau van 98,1 punten. 1 op de 3 ondernemers zien de rendabiliteit van hun onderneming afnemen. Vooral in Vlaams-Brabant en Oost-Vlaanderen zien ondernemers hun rendabiliteit afnemen. Respectievelijk 35% en 34,1% van de ondernemers zijn negatief gestemd over hun rendabiliteit.

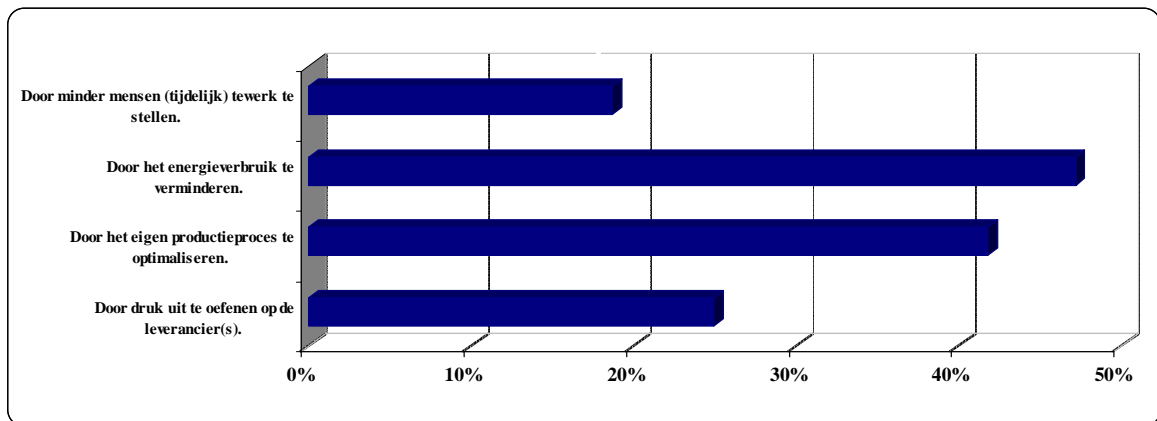
De deelindeks die peilt naar de toekomstige verwachtingen met betrekking tot rendabiliteit keldert met maar liefst 10 punten en komt tot stilstand op een niveau van 99,7 punten. Onder de grens van 100 dus. Waar de verwachtingen vorige maand nog ruim positief waren (109,7 punten), wordt nu alle hoop van tafel geveegd. 26,8% van de ondernemers verwacht dat de toekomstige rendabiliteit zal verslechteren. Vorig kwartaal verklaarden nog 40,9% van de ondernemers dat ze hun rendabiliteit zagen verbeteren. Nu is dit cijfer gehalveerd tot 21,4%.

Een belangrijke reden waarom KMO's hun rendabiliteitscijfers zien afkalven, zit vervat in de mogelijkheid om de gestegen productiekosten door te rekenen aan de klanten. In een enquête bij 1846 ondernemers in juni 2008 bleek dat er ondernemers het vooral moeilijk hebben om de gestegen kosten van energie en lonen door te rekenen aan de klanten.

- **Energie:** 70,1% van de ondernemers kan de gestegen energiekosten niet doorrekenen aan de klanten. 16,7% kan deze gestegen kosten tot de helft doorrekenen, 6,8% kan dit voor meer dan de helft. Slechts 6,3% van de ondernemers kan de gestegen kosten voor energie volledig doorrekenen aan de klanten.
- **Grondstoffen:** De helft van de ondernemers kan de gestegen kosten voor grondstoffen niet doorrekenen aan de klanten. 22,5% kan dit tot de helft doorrekenen. 10,5% kan meer dan de helft van de gestegen grondstoffenprijs doorrekenen. 17,4% van de ondernemers kan de gestegen grondstoffenprijs volledig doorrekenen aan de klanten.
- **Lonen:** 65,7% van de gestegen kosten voor lonen kunnen KMO's niet doorrekenen aan de klanten. 16,7% kan dit tot de helft doorrekenen, 8,1% kan dit voor meer dan de helft doorrekenen. 9,5% van de KMO's kan de gestegen kosten voor lonen volledig doorrekenen aan de klanten.

Uit de enquête bleek eveneens dat 51% van de KMO's moet besparen om de gestegen productiekosten te kunnen compenseren. Als een KMO bespaart zal hij dat in de eerste plaats doen door het energieverbruik aan te pakken (47,2%). Echter, 45,2% bespaart ook door geplande investeringen uit te stellen, wat een hypotheek kan leggen op de toekomst. 41,8% zegt te besparen door het eigen productieproces te optimaliseren.

Tot slot bleek uit de enquête dat ondernemers sterk vragende partij zijn voor lagere BTW en accijnzen op energie (78,2%), lagere lasten voor bedrijven (76,7%) en hogere nettolonen willen voor werknemers om hun koopkracht op peil te houden zonder daarbij het brutoloon te verhogen (72,7%).

UNIZO is voorstander van investeringen in energiebesparende technieken en energiezuinige maatregelen om het hoofd te bieden aan de stijgende energieprijzen. De verschillende overheden voorzien momenteel al energiepremies, gewestelijke ecologiesteun en een aantal fiscale stimuli waardoor sommige van deze investeringen sneller terugverdiend worden. UNIZO vraagt van de overheid extra budget én een uitbreiding van de maatregelen, technieken en technologieën die van steun kunnen genieten. Door extra financiering zouden heel wat kostprijzreducerende investeringen en investeringen op vlak van energiebesparing in de getroffen KMO-sectoren makkelijker gerealiseerd worden. UNIZO vraagt ook om te onderzoeken in welke mate de spelregels voor de Gewestelijke ecologiepremie kunnen bijgesteld worden om beter in te spelen op de noden van de getroffen KMO-sectoren. Voor UNIZO moet alvast afgestapt worden van de bestaande wedstrijdformule (“call-systeem”) en overgestapt worden op een open-enveloppe systeem met duidelijke criteria.

UNIZO simuleerde daarnaast het effect van een indexsprong van 2% op een gemiddeld maandloon. Daaruit bleek dat deze indexsprong op een gemiddeld loon ook de brutoloonkost doet stijgen met 2%, maar het nettoloon slechts met 1,6% laat stijgen. UNIZO is dan ook voorstander om weliswaar het nettoloon te indexeren zonder daarbij de loonkost voor de bedrijven te laten toenemen.

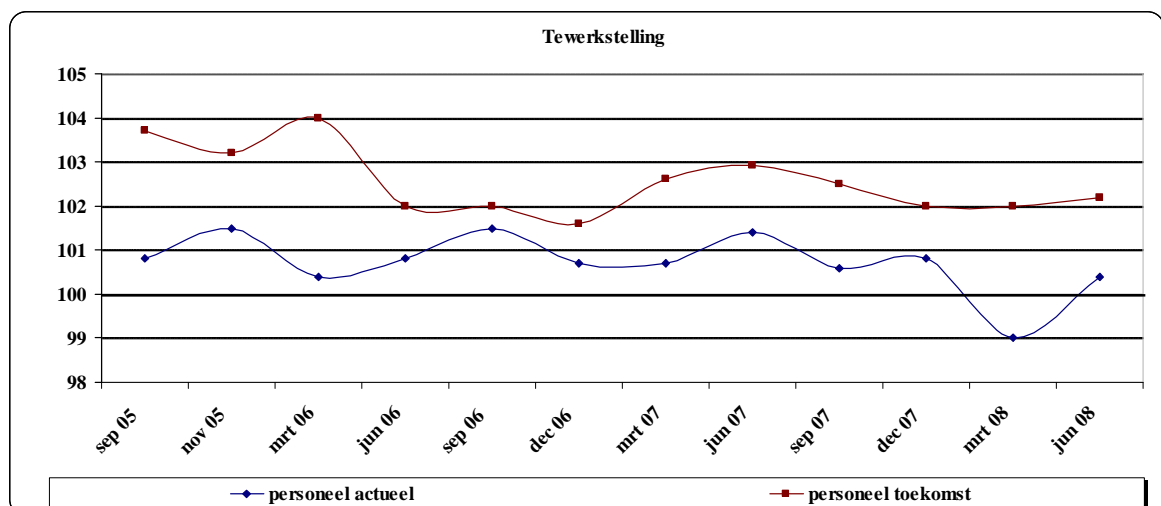
	Gemiddeld maandloon bediende 2800 euro	Indexering 2%
Brutoloonkost	3723,44	3797,91

Werkgeversbijdrage (24,82%)	694,96	708,86
Loonmatiging (7,48%)	209,44	213,63
Bijzondere bijdragen (0,58) ³	16,24	16,56
Fonds bestaanszekerheid (0,1%)	2,8	2,86
Brutoloon⁴	2800	2856
Werknemersbijdrage	365,96	373,28
Belastbaar inkomen	2434,04	2482,72
Bedrijfsvoorheffing	743,47	764,49
Bijzondere bijdrage SZ	25,31	25,92
Nettoloon	1665,26	1692,31

Tewerkstelling

De deelindex tewerkstelling kent een stijging met 1,4 punten tijdens het eerste kwartaal van 2008. De index strandt op een niveau van 100,4 punten, net boven de grens van de 100 punten. Daarmee geven de Vlaamse ondernemers aan dat de tewerkstelling binnen de Vlaamse KMO's tijdens het tweede kwartaal van 2008 lichtjes toenam. 12,8% van de Vlaamse ondernemers zegt met meer werknemers te werken. Vooral in de industrie en de groothandel stellen KMO's meer mensen te werk ten opzichte van het vorige kwartaal (18%).

Naar de toekomst toe denkt 21,9% van ondernemers dat ze opnieuw meer mensen tewerk zullen stellen. De deelindex die de toekomstige tewerkstelling weergeeft stijgt met 0,2 punten tot op een niveau van 102,2 punten.

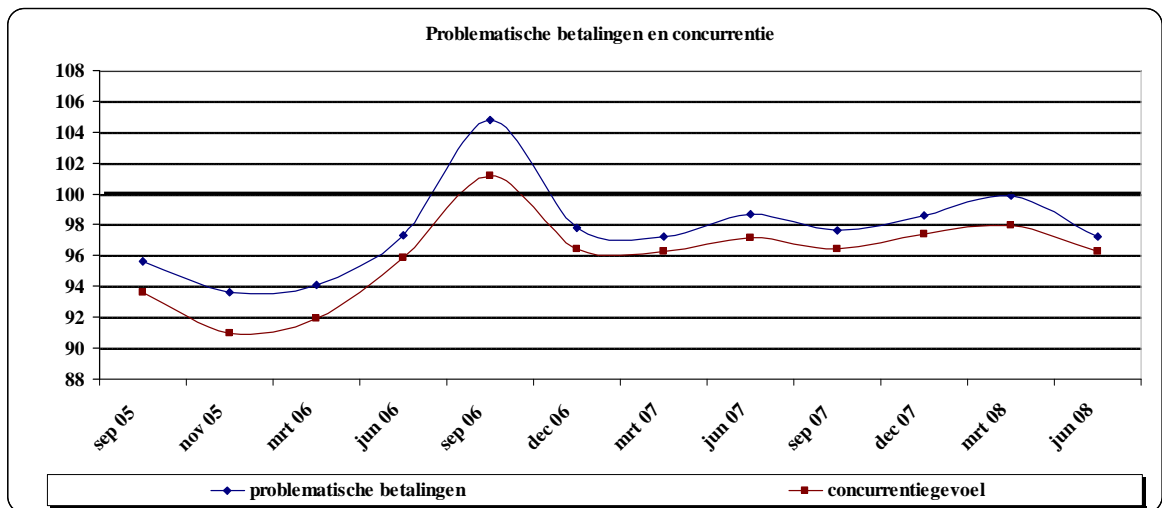

³ 0,1 risicogroepen + 0,18 FSO + 0,15 RVA-bijdrage FSO + 0,05 begeleiding jongeren + 0,1 tijdelijke wlh

⁴ De bijdragen van de arbeiders worden berekend op 108% van het brutoloon. Uiteraard dient geen dubbel vakantiegeld meer betaald te worden door de werkgever, wat bij de bediende wel het geval is.

Problematische betalingen en concurrentie

De Vlaamse ondernemer heeft opnieuw iets meer last van problematische betalingen ten opzichte van het vorige kwartaal. De deelindex staat nu op 97,2 punten, een verslechtering met 2,7 punten ten opzichte van het eerste kwartaal van 2008. 22,9% van de ondernemers zeggen meer last te ondervinden van laattijdige betalingen. Vooral de ondernemingen met minder dan 50 werknemers ondervinden meer last van laattijdige betalingen. 23,2% van de ondernemingen met minder dan 50 werknemers zeggen meer last te ondervinden van laattijdige betalingen ten opzichte van 5,8% van de ondernemingen met meer dan 50 werknemers.

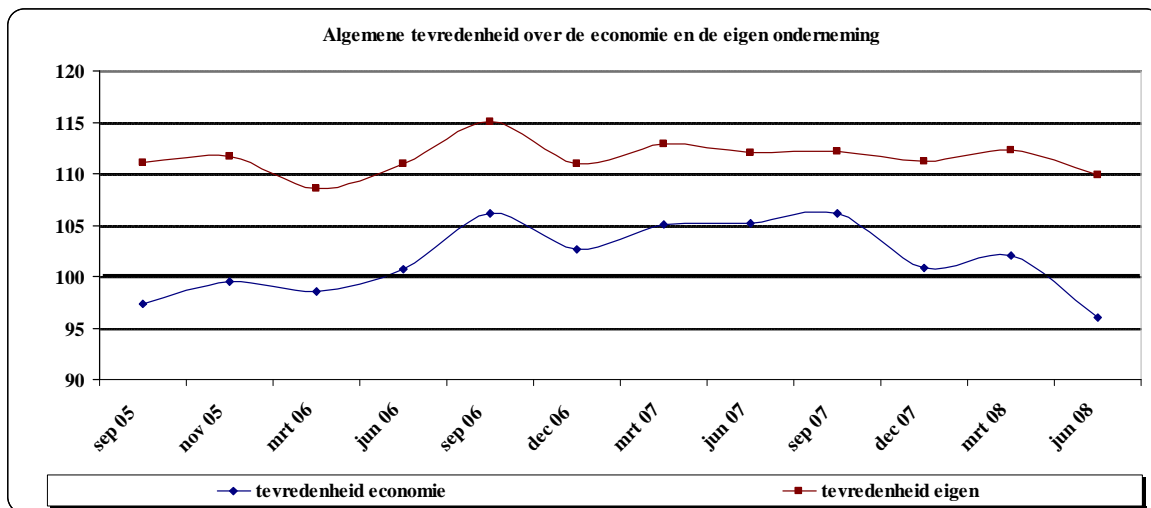

Ook het concurrentiegevoel evolueert negatief ten opzichte van het vorige kwartaal en staat nu op 96,3 punten, een daling met 1,7 punten. 30% van de ondernemers zegt meer concurrentiedruk te ervaren in vergelijking met het vorige kwartaal. Tijdens het eerste kwartaal van 2008 gaf 22,8% van de ondernemers aan meer concurrentie te ervaren ten opzichte van het vierde kwartaal van 2007. De concurrentiedruk neemt vooral toe in de kleinhandel, de industrie en groothandel. Het percentage van ondernemers in de kleinhandel dat met meer concurrentiedruk af te rekenen heeft stijgt van 32,7% tijdens het eerste kwartaal van 2008 tot 36,8% tijdens het tweede kwartaal van 2008. Ook voor deze deelindex geldt dat hij het laatst in het derde kwartaal van 2006 boven de grens van 100 punten noteerde. Sedertdien is de concurrentiepositie van de gemiddelde KMO dus voortdurend verslechterd.

Tevredenheid over de economie en de eigen onderneming

De tevredenheid over de algemene economische toestand zakt met maar liefst 6 punten tot op een niveau van 96 punten. Onder de grens van de 100 punten dus. Bijna de helft van de ondernemers zijn ontevreden over de huidige toestand van de economie. Tijdens het vorige kwartaal was 27,3% van de ondernemers niet tevreden over de algemene toestand. De

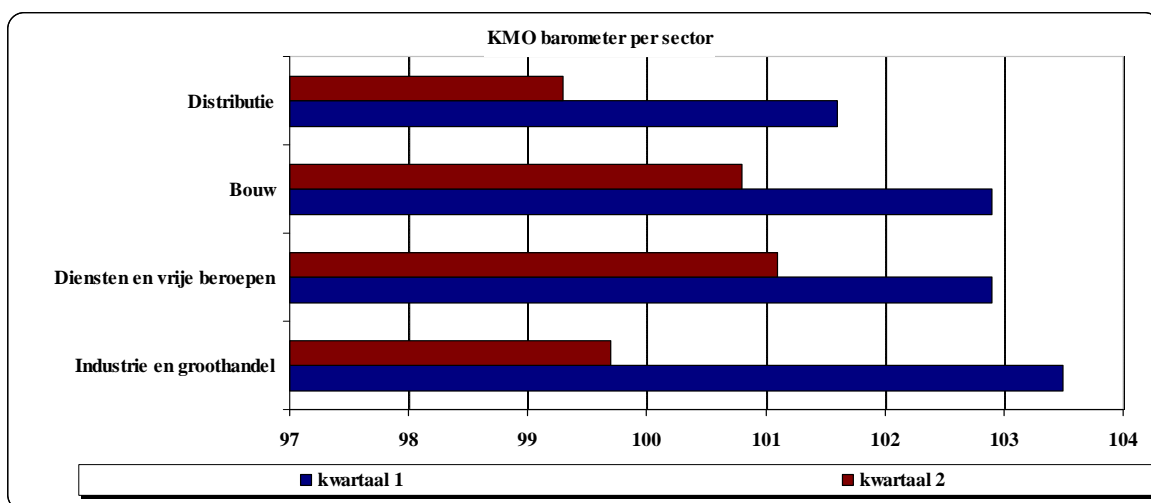
ontevredenheid manifesteert zich vooral in de kleinhandel waar 54,3% van de ondernemers ontevreden zijn over de algemene toestand van de economie.

73,4% van de ondernemers is tevreden over de gang van zaken in de eigen onderneming ten opzichte van 82,5% tijdens het vorige kwartaal. De deelindex stijgt van 112,3 punten tot 109,9 punten.

Barometer per sector en provincie

Alle sectoren kennen een daling van de deelindex. Vooral de industrie en groothandel scoren slecht. De deelindex zakt er met 3,8 punten tot een niveau van 99,7 punten. De distributiesector zakt tot het laagste niveau (99,3 punten). De bouw en dienstensector blijven nipt boven de grens van de 100 punten met respectievelijk 100,8 en 101,1 punten.

Limburg verliest het meest terrein binnen Vlaanderen en klokt af op 99,2 punten. Daarmee

is Limburg de enige provincie die onder de grens van de 100 punten afklokt. Antwerpen kent een daling met 3,5 punten en komt op een niveau van 100,2 punten te staan. Oost-Vlaanderen klokt af op 100,3 punten, Vlaams Brabant op 100,7 punten en Oost-Vlaanderen op 100,8 punten.

